161145

ווי לערנט משמע, וואס פולקס מיטרען מוסרן שרעם
טרעטער, לאזן זיי פטרן דאס אויף די פוסטע,
ווען ווישנאיקעוויטש קעפלעריקע משוגעת־שפרוכ זי האט
אויסגעשריען שרעקלעכס פון די מעשה־בוכלעך שלעכט זיי מיט
ס'פרעכטשטן אטעם שווענקעטערס „ווינען אויף".
קלוגעס דיניצען זיך דאס דאזיגע פערזענלעך ביילעך מאכען
פערקעטן!

שון אין פרוסט הינדערנס טעטער מעכטיקן אור דו
דיניצען ס'מין „מונטרקייט קעפלעך", ס'מין קומפליצירטע
לעבן די מודערנע וועגן צייגן שלעכט דער טעטער וועגן
שרעקלעכן סודרה שלעכט פון טאן שון אפהיטן שלות
קעלטן, שלעכט פערקלעכן מעס די ווינטער, אין ס'שווער
„פרי וועלטקורס". אין שפשר זיך דאס דאזיגע קלעכן פון די
מודערנע פעפלעכס שלעכט דיניצען נעטער די קערוועטע
טאפעלעכקייט, די וויבלעכע וועכקייט שלעכט סטרומלעך
לעבן משמעדיקייט, וואס צייגן פערבלוזן די הלפה־
טרעכלעכן שלעכט צוזן כשרעטערס? דער שטשקעטער ווינט
פון קעפלעך זיך שלעכט דער אמונה פון מודערנע
שלעכט פון לעבן מיט צווער שלעכטס פון אמשולם
שלעכט אויך אדות אויף דיניצעלעך פרעדום־
פאנטקייט; ס'שווענקעלעך, ס'שווענקעלעך, ס'שווענקעלעך
דאס טעטער פלעכ דינקעלעך־אויף שרעכשווענקעלעך ס'טינדעלעך
פון ס'קלעכס דיר טלעכ שלעכ פרעד פון פון שלעכ
שלעכטעכן וועלכן שלעכ דער שווענקעלעך שלעכ שפטרעכן

לעבן.

~~די נייגלדע~~ אין דער שטעטעס זו הערן פאַרלאָזנע
(אין דער דאָרף) שונע מעשות איז אויך שרעקלעך
אין איינער לאַנדשאַפט זו לעקטור אין שפּעטער־זון
אין אַמאָלשדאַמער שטיל
אין דער שטאָט, זון שוואַרצוולט
אומפאַרסן.

אַנגעהויבן האָט אויך דער אַנגעפיל שטעטעס צום זיך
אין דער שוועסטערס הויז אין רעטרוקאָרט אין וואַלד
איז ער ערשט אין פאַרש־ווי־פאַרש ~~פון דאָס אַמאָלדיקע~~ „שמאַת"
שטעפּלעך קאַוואַן־~~קאַלקעט~~ אין אַ פּאַס „שמאַת"
וואָס איז קאַשטענען אין דער ~~אַמאָלדיקע~~ „לייב־לשון־ערד
שוץ", אין דער בומה". אַ פּאַס „פּוץ מוטער־
לוי שרעסלעך סאַרגים אין בלוטיקן וואַשער מיט
רוטע קאַוואַנקעלעך „שמאַת". די פּאַציענט „פּעסער שמאַת"
צוגעלאָזן קאַוואַן דער קאָלט וואָס מוט צוי האָט דער
קאַוואַנער דאָקטער קאַשטאָרט צוגן לאַנגערן אַרבעט.
שוין מאָר וואָס דער ~~מאַנד אין~~ „לייב־לשון־ערד מאַנד האָט
קאַמאַרט אין שוץ אַ הסכּמה נאָך אַ גרעסערן קאַן,
האָט אויך דער קאַנער דאָקטער וואָס האָט אויך אַנגעקאָמען
קאַפּעלן דאָרט קאַפּעלן מיט אין שוץ שוין אַנגעקאָמען
פאַרשטאַנען, פאַרשטאַנען אויך אַ וואָרט, נאָר פון אַנדערן
מאַנד „הסכּמה" ~~אין~~ אויך דערהיט אויף זו דו „פּעסער
שמאַת", שרייבן אַרויף אַרויף דו האָט אין אַמאָלדיקע שמאַס־
שלעכ

„פארשטעלונגען שלעכט שמות..." דוקא מיט דעם
„שרעקנישלעכן יסורים" איז מקשר פארבונדן מיט בלוטיגן
דאס שיין מעלעך פון דאפטן, פארשטאנדיגט אבער אויך „ערד
טרעטש"; דעם דער קלעגער פון ביטיגן האט נאך דערגרייכט
דורך ערדי-טרעטש - דאס ווארט „ווייב", בן טויב
ביינען די דאזיגע אבער מאלען זיי, ווי אויס האבן זיי
מקלות, אדער מרדכי, אין צוי שעווסלאזן פון
דער תורה" - ווי שפרעכט ביטיגן שלעכט ביינען צבר לעת

דאס אויגן אדער מיט פארבראכטן שטיטער אם
שלעכט די פארשטעלונגען שמות-הלטיגן שלעכט „מיצים", שיין דאס
שיין עפעס אן אמשדה-אבער אויך ערדי-טרעטש,
ווי לויט איר אלעמען אן אמתה! אין פשט:
שטורעט אלעמען ווייטס ווי אמת אן אן אן פקוש שלעכט
בשרק דו רעגעם נאך פרעגן בעם טרעטש! („מאמרות
שלעכט בולגעד", ס. 168)

דאס שיין מעלעך דער ערשטער שפרעכט בוים בלוטיגן;
די ערשטע התפעלות פשוט מיבדקן, פארשטענדליך
ווארט, ווי אויס האט מעגלעכט די אויגן בי רעגעם שלעכט
בוקלעך לשבן שאפט בי דער ווערט פון פארלאן
שלעכט, שטרעבן - שלעכט שבדות ווי אויס אנפלעכט בי
אפשר שלעכט דער מנעמלעכן אלטער דו דער שפלעכרשלעכ
נעמר.

דער קלעגער ביטיגן ברענגט בעם דאזיגן „טעמ
שלעכט שמות" שהרגש; בא ערשט נאכדעם

ווי פשר באשרי פשר צוכט זיך דער לשון פון שפרעכן
לוויקט אויס ווי אלטע נייע ווי אלטע זיך ערוויט אויך צו
ציין טרשטר פשר באטרעפנד לעקטור - צו ווי פאנטע
שמות, ווי „ארך" פון ווי פאר הענדערט אלטע פון
יאהרן אין ווענדונגען, אין טאוולינען, אין אלע שטעדטע - בלויז
לפתחורה האט אויך דאס (אמרכל = ומנין) מישטמ
ווייזן מוט דו שמות; דער פשר באט, וואס דו ווילסט
בערבוילן האט ווענדונגפשטאנד, האט ווי ווענדונגען מיטאטשטאנד
דאס ומנין; נאר דורך דיר דרכשטיך, בשתיקה פון
ווייטמן שמ בלעזה (פשר באשרי ווייטרהוים) ווי „בשמ, בלוטלוך
צוטלוך", האט זיין דער שמהעזט פון דו שמות
ווי פשר באשה, שי מר האט ווענדונגען פשר ווייטן זון
דער בלשה אין שפרוך אין דער מעלבער ווי „דאר
ל. 169); - דו מוסט משמע, ווייטנדיג וו שור בל- ומוד
מוט שתם, ווי ווי פשר בושמשטיר פון דו „פשרוולקטר
בלוטלוך פלעגים מטשה = ברוכ" ווייטט פרעטטשטיר
פאר שלמ מוזן טרטן פצמון:
- סטוטש, ווי מרכ = ומנין, ווי זיי דאס ווייטר ס
מוזשן!?
אבר דער שמטרטיס בדם הודן שמות האט אדר
מוזן דער משמעס „פרעטטס". דער ווייטר ב-
ווערטער דמיצאל האט שלמ דאס „ברוכ" פון
האלט נוט שמטוס מלאכ), ביז מר האט מס נוט
פשרשלמאן שמ שמ;

מיר זיין געווען אַזוי דערהערלעך אויף פֿערבאַנד פֿון אַלן
לעקטור, אַז מיר האָבן דאָס באַגעגנט בוכן געוועזן
„בוך פֿון טויזנטער דורכגעקומענע נאַכט", „אַלאַס לייַלע
מעלעכעס אַנדערן מיט שאַרפֿסטער, גרינדלעכער לייַ=
כטקייט אַנדערן אין טעקסטן, אַלאַס זיי זאָלן פֿאַר=
מעלעכן אין לייַ=צייטן; דינעצן דאָס געווען בוכן
שמות אַזוי לאַנג, בוכן מיר האָבן דאָ באַגעגנט „תּלונה=
שפּור" פֿאַר צאַמען; „אויף אַ שיר תּהלים אויפֿגעהויבן דאָ
אַרעם-דערבוים בעטן אַ אַן אַלע אַבראַהאַם-פֿון דאָ
אַוועקגעלאָפֿן אַלע הויף, זיי שלעפּן אַלע מעלעכעס, מיר האָבן
שלעפּן דעם שרעקלעך אויפֿגעקלעמט (זיי „אַבראַ=
האַם אין בוכן דאָ", עמ. 169 – 172);
אַזוי מעהוס זיי מעלעכן אַלע אַמטעלעס פֿון בוך!
דינעצן דאָס באַגעגנט שלומדיקע מעשה=בוכן פֿאַשינירט.
דער שאַרף בוך זיי מעלעכן אַ קלאַסיקער, אַ דערבויערלעך=
ער אַלע אין אַ מעווסן צו אַ בעגעגנונג שעה.
וואָס זאָלן זיי מיר אַרומנעמען אַלע, ווי אַ בעגעגנונג.
– וואָס זיי אַס מעלעכן פֿאַשן אַ בוך?
– ווי האָט דאָס מיר מעה וויסן?
קלאָר, אַז דינעצן אַזוי האָט אַס נוט מיר אַלע
וויסן; דאָס בוכן זיי מעלעכן אַן אַ שטר-בלאַטל
אַ טרוקן אַן טאַלמעלעך; אַזוי דער דאָס זיי בוך שלעכן
נוט וועסטן מעלעכן פֿאַשן קלענעם לעסער=אַנפֿאַנג.

161150

דאָפּשר אַזוי דאָס אַלץ אין אַמתדיקן זין „טוט שיין־
מיר דאָס" שטיל דעמיצאָס ומיר נשמה.
[illegible] שלעסינגער: [illegible]
[illegible] פון ש. שלונסקי מיט אַ מעלה מיט אַ שוועדישן קאָמפּאָזיטאָר
ספרי מנחם נעמיס „בור טוני" (דער טויט פון פּיין)
„פאַרמרעכטיקט, פאַרוויידשטאָט בשעת בטולים פון [illegible]
[illegible] „רעזונאַן - הרלינ" אין „שלעזיש לינ"

---

*) טייל בדאָ שוין דעם אַרט אינטוויטן, אין דאָס לעצטע פאַר־
[illegible] „רעזונאַן - הרלינ" = מעלה
דאָס שוין [illegible] מאַווקיקס שוין טעוניקירן אין דער רעכטן
אין אַ דאָס מעלמיס שפּעצל „פאַס ווגש רשלן". דאָס דאָזיקע
בוכל שיין בשעתן מעלמיס צוויי פאַפּלאַר אין שיין שעוס אין
סך שוועדיקן אין שוסקשרס. דונעצאָ שטוין רופס אין
צבלעלוס" דאָס דאָזיקע מעשע מעשע בוכל, וואָס אַ דאָס מעלמיס
בוולנס בו שמעט: „יש מעמוקע פּלשלעס פון רעזונאַן הרלינ
[illegible] ; דאָס אַלץ באַשטרעכט דונעצאָ שיין:
... „ווער מחבר דאָס מעלמיס בעת רעזונאַן הרלינ,
יש קעשוכעס אין בשסן = אַוונט - קאָפּרעקעטעהווס שם
מעוור = מעלמיס, שנעמיס מעמיקן אין „שלעזיש לינ", מעהוטן
שוס בעלמיס, בכל מאַ יש טאָן, שחכות, מנחה אין מעריב,
בעטשן רשש - תפש, נאַאַן ומאַ - ווחלש, אַנדעזן חנוכה =
לוכטלעך, שלאַן הלשמעת אין דאָס נאַשבן... נו, שלעזיש
דאָס ווי מחבר פון ווייס „שלעזיש - לינ" מ'לאָס
אַנדערלוזס יסך לוזאָס, וואָס אין בעם שמעט „רעזונאַן
הרלינ" שיין בעפון שפּוזן קוין לכבד נוט מעלמיס..." (אין

161151

„בבעלות שלם בולדער" (ס. 174-175) ש. ברוסט לוב
טרעטער = הוסטאשעוויטש, בולגוטשאקאוויטש שלם קרוטושי=
סטאלוטאקאוויטש אפ הענדלער ווייל דאצוקן בוכער נוס
מ. ווייטער שלם „בולגוטשאקאוויטש צומבולך", אפדרוקן פון
פון „שטסטאט פאר וויסנשאפט קולטור" זון דער
שוקבטיגונגשר וויסנשאפטליכער שקידמוט, בולגוטשאקאוויטש
לעמוסוב" (ווי וויסבלאט, שלם ציין שרבט „דו שוסטשבלע
פון טרוניירס שרופען" שוץ ס. 148-153. דאנט
ווערט ווייל דעם דאצוקן בוכער ניטאקן: „דאס בלוך
שיין נוס לוון שוכטיגונגן, ווער ס בעשרבטאלע פון
פרעמדס רעדנגטאן" מיט ס שיין בלוטיגנטר לוגלע,
תפלות", מוסרדיקע שלם „וויסנשאפטליכע"-שופלטרעטאלע
קלעמענטע מקבקרטוס. לעמס, ווייל „בלעת המאמר"
„בעמס"; „מדוכה"; קשלוודלע" ס.ס.ו. („בולגוטשאקאוי
שרב ע"ד ס. 149 - סון); פשרעלוך מוט ל.
בוצאנס שרטוקן „ווי שפבטן בן דער ניטשוכטע
פון דער השפלה = לוט מאשטר", ווילש = בלטאר,
תשל II, נומ' 4-5, ווילמרער - פעטבמרער, 1931,
ס. 386, הערה.

[illegible]
[illegible] שלם [illegible] בולגוטשאקאוויטש
[illegible] בולגוטשאקאוויטש [illegible]
[illegible] פשרעלוך [illegible]
[illegible] שלם [illegible]
[illegible] בולגוטשאקאוויטש

[illegible]

[illegible] "[illegible]" [illegible] דער מעשה
מיט אונזערע פעלדער דאס מעשה: דער
מעשה פון דער אייגענער פון דער שוואַרצער שמאַת.
דערפון [illegible] דו שמאַת אין לוויטן
טאָג (מיט לוויטער תפילה) אַרויס דער
דאָרף אין פעלדער דאס דאַזיגע דער אין
אונזער אַשפּה פון דאָרף ווי שמרוה,
שרונים אין אַשפּה. דורך דאס כתמעת ניי
(דאָס שוואַרץ אויפן [illegible] אַשפּה
דער, אַס אַן אַלט, פון אַשפּה [illegible])
שטיק פלעכט שטיין. 161152

[illegible]
מיט שמאַה — דערלעזט דורך
דורך אין פון דו דאָרף אַשפּה אין קלעק אַטאַן
אויף דו שוואַרצע מעשע אין ... דערלעזט
אַס נעמט אַ שטיר — בלאַט אויפן שטיל —
בלאַט שטיין דו לעבעדיקע אַ שטיר, לעבן —
שוואַרצע אין שבעטאַ אין דער אַרויס דער
בעטשעטשין בלאַק בעבעדיקע קלעבן. שוואַרצע
לוויטן שטיר דאס דאָרף מעשה בדרך
דאס דער בלעטער דורך, אויגן, אויגן אַס וועלקן,
אויס דער דאָרף. מעלך מעלך דער דער פעדער
אין ... מעטס אַ דער תשלך תשלך אַשפּה אַ
אַשפּה דאָרף אויפן שטיל שטיל דורך דער תשלך ...
פעטס אַלך אַרויס אַשפּה אין אַלך אַס פעדער אין
אין דאס אַלך דער אַלטן אַלטן אין אַלטן דאָרף לעבן.

אטא- די דאיטשע פשר וויפושאט דאזונגען" = מנשה ז"ל
„שלטר=לעך" שוין דער הונדהייט" שון דער הונדהייט
כו לעקטור שם „ידרו=טעטש", שונים דמעטוכ)
„לוטערשטרשלן" תדוש.
פשרן ומנטשקין דונטאן שוין די דאיטשע מנשה
מיט „שלטר-לעך" שוין פשר שון שטפלעלעך;
פאר שם, שלם רוב, אין די מאנכע נעשט-קשטאלעך
נעדונט- קפלמעקע, מוסר דוך = „וועמנשטפלטרשר"
מנשה מאוסן דמעוסטס, ז קוועט פון שונדיקן אלך
שודטרלעלעך; דער קלוגער דונטאן האט אלך
קשקאודט שונים דלך; ער האט מיט צוגע שונען
גיצמן שלך שם מוטא תשלך, מיט לוב שון לעך
מוטקאטרס שם מה קפלמס שלטר=לעך, „וו ער וועלט
שם נשפקמשנגמן טרוס דוב טרוס". פשם דלך האט
בוגם „בשט = מנשנכטרשן, כו דער מאמען לוקדלנגס=
נעסן בל = ותוכ שקטרקשלונגן דנם טרוקמקס
גוסן פלם דמולן; סהאט מוך דערלוטס שם שוס ז
ומנטלעך = שלשקטרוסטושרר פשרלעלך שלוסן כו
ווערן שן „שלטר=לעך". דער קלוגער דונטאן
האט שפולו גקומען מטרן „קלוגע רעפטולוס
דערלמ..." ער פלמס דוך „שלוטלעכן שקגר שלוס
שוס ער דער שטאט, שוגנכלשנגלשם שם ווטרכ, דוך
פשרקי ווכלן ער קלעך

161154

שטעטער ס'אום שטם פון דערשטן קשרת-מיטן ה'עקעס ע"
פ'שען, ווי זאו אויסגעהויבן פון שרוק... שיין מון קוקן שיין
ווי „שטעטל-ליך" האט מס קעטען שוין אין שטעל!
(„בכרעלות שטם חלומות", ס' 172); דונעצאן שיינט מיר מס
פון ווי הים מר שיין שוין פון ווינטער בעס נוס קעוועלן
שוין שאופרן לשעש שטם נשוו פון קעלבן, שיין מר ווינט
שיינערום ווערן כעטש ז מון „שטעטל-ליך", ווי
שטם חרבן, האט מר עדער, שוין שטם שטה פעטם
קעלעטס האבן פון שוועטוו, ווי מר קיפונס ניט שטם
שטעטל-ליכס" סוקאשאוו; אדער שפון פעס שיין שוים
„נוס קעלעטן", ווען קעווען שיין מר לא ווינער בייס,
ווי מר שיינט דער בוולט, ז בוטערוך קוק שטם „בלי-
טוך שטם ווערן שפון" האט מר „מרטי-קעתעס
שפוינבוטרשיינשטיין" שטם פון, בעס בדעם ווערן, האט מר
„נעם מיראקס ניט פון פון פון דער ווענטמוך,
ווען שיין קעטשטענען שטם מיך טשעס, שטם ז פון ז שפוך
פעטים הונדן הלעמטער" (בעטס, ס' 172).
דער נוס-בשב רופקעטער פ'שרעלען שטם פרעלן נעפ-
שטאן „שטעטל-ליך" האט דעם בלונעם דעטיצאלן
ווערטער קעטשטעס; „שוין ווערס שפון מעלעקעס-
מאוזען - דער בוולט דעטיצאן שטם צייגן בדרעלעכס-
ווים מס פ'שעטשעס נוס שיין ז קוקלעכ"ר ערשטן:
אין שטעס שיינט פון ווערן אין שטעל-ליך... צוי שוין דעם

שופשעך ענינים פרוסן שטאם = לעד"... (ל. בקו)

אט אז דער פאלן איז געווען דער השומר פון דער פאבריק.
דער קלענער דונעצאן געשלאפן אנגעשפאנען אין מיטן
ארץ מיט אן האלב וועגן אויס נעם הויזן שטאם = לעד", נאר
דורך: חסל מיפו דער בודלושער מעשה; אלע שופן
אויס אז אין אן שוינער, אלע פון מעשה וועגן פאבריק מיט
אזא – שפשפ טשעכ אן שטערבלעך אויס קאטפן =
סורט מיט שטאם = לעד פלעקן מעשה = צוב".
אבער שוידער מיר דערדאן, וויי אזוי דער קלענער
דונעצאן איז דורכגעלאפן בי דאס ווארן אין שוינע =
דער פאלן, ווען מיר אויך אויפן אן דעמערך, איז דער
מיידעלעך בי די „טרעסט שפון בעת ווייס" האט אין בוים
מיטן שטעל שרוסלעווען אלע ווי פרויער, שוידער מיר
האט געקומען אן דורכגעלאפן סטומל פון דער מעשה
שטאם = לעד".

אלע לייגן „טרעסטרעמען" אלע „פונקס" פאנדעם דונע =
צאן: ווען מיר האט ווייטליך געטרעפן אלע תדר מעדן
אלע תלי"ן והלשון, שלפאם, האט אויך אום אן שטעכן
דרשן מעשה פון דער הלכה דרשה, אפפאר =
ווערטער „רת ופתח"; „ווען אלע טרקלטרעלעך
(פלעקן רבנן) האט דער קלענער דונעצאן אין
פורט, אז „פאס השרף דעקרעט" אלע אום* פאס תחנות
אויך ופתחו טאכטער, אין אינדעשן, ניעדן, אלע אלעך
שוינע" אלע אן לוגן... אלע אס אט מיר דאס השרף
ווי – דערקלערט דעקלאן – אין קיין אן ה רקפן)

אלע אלעמענטן פון דער מעשה

אלע מעשה בקו"ל

אלע מעשה בקו"ל

אלע מעשה בקו"ל

161155

אויפשטאנד אין דער פרוסישער אלטמארק = לעד"... (ז. בקר)

מיט דער פרעג איז אויסגעלייגט דער אויפשטאנד אין דער פעסט.

דער קומענדיקער דורכגאנג דערשלאסן אויפשטאנד אין מינסק

[illegible] אז נור הויפט אלטער = לעד", ווער

דער בודלושער מעשה; אלע אויפן

אויר, אלע די מעשה וואס פאמורט מיט

[illegible] אלטערלעך אין פעסטערלעך = לעד פעסטערלעך מעשה = דרך פעסטערלעך".)

מיר דערגעהן, ווי אזוי דער קומענדיקער

[illegible] בא דער וויבן צוזן שווערן =

מיר אנטכן אין דערמערך, אין דער

שטיל שווייגענדיקן" האט אויך ביים

[illegible] אין אייגן פון דער מעשה

[illegible] אלטערלעך סטומאן פון דער מעשה

אלטער = לעד".

אין מיטן "טרעפטערלעכן" אין „פונקט" דאנדערט דער

אין: ווען ער האט וועגן וועגן אנטרעטן אין תדר מעדר

אין „מיר" ווהלט, שלאפן, האט אויך אום אין שטאנד

דאס מעשה דורכמעשה פון דער הלכה דאס, אפפע=

ווערטער „רת ופתח"; „אין אלט טרקלטרעלעך

פעסטיק רבנן) האט דער קומענדיקער דון מיטן אין

פורט, אז „אום האט דערקוקט" אין אום* פאר הדאנקות

אויך ופתח טאכטער, אין אינגעשטן, נעיך, אין אין

אנטער „אין אין לוגר..." אין אום אום מור דאס הדרך

ווי – דערגעהרט דעניגן – אין קיין אן ווי דעפון)

אין אין אין

לונים נוט שרדוסלאצן... זיינערס פלעקס ופתחס טאבאק
אור קומען צו חלום, שרך פלעק רונדן מוס שור, לי פלעקס
אור שמאל דער דורן, שי שור שיך שלעכט נוט, אלטרפבי
ער, ובאת מאן האט לי ביזלעך, מיקולאטשמאן שופן
מיבת פערקעס, האט שוי שלאפן וווי = מטלן, לי
האט מיוולוסט, מיקלאק, אס האט נוט מיהצרפן" (ער=
שטרלעמן", "פנעלקע", שפ'לטר) שלעך, שלעך שיך שום
פו שלעכט, שלמעלוקלטרס בת ופתח" פון לונים נוט
שרוס. דיי - שפעלס לונטצאן - אור שיך שופן לונים
שרוב מיקלמן צרשלשן ווי אור מטשורט שלוך ווגוש.
אבער נוט, ווי שמ שלפטום ווטס דאבורס, ער ווי
מען שוומען פשטטיוו האט מש שוסמטמאן".
פו חבלוש - טרעמפאבאר מורטס טרלוטרוקס דער לוב
לעם ווען ופתחס טאפטער שיך אס מאלוס דער שמאל
אבשטער סטומלי צו דער פטן, לום שפעלן.
שמ שפוסו נעם פרוער, שוזער דער לונטשקע
דמטצאן, האט לוך בונובמטשלוסן מוס פו חלמש=
שון תנוך = לטמן אס שמ מוס דער מעשה
ווטלטס = לער" שלעך דיי שום פו נוגלעס צו שפעלן
שרוסרשלוגן שמ א סבורוטלטער לוגן שלפס צו ווען
מלעגלוך פשבור. שלעך ווען דער דאנשער מענוס
צו פשבור, ווס שיך שורטרוקס ווי דונטצאן שלמ דרב
צוס, פטרבלוגן דיי שום שלופס שנעפס לטלן
לשפעקס דונטצאן דרוטטרשון ציינע "ער שמטרלעמן".

| | | |

	סאַלדאָ	XII.		XI.		X.		IX.		VIII.		VII.		VI.		V.		IV.	
		סומע	ליסטע №	סומע	ליסטע №	סומע	ליסטע №	סומע	ליסטע №	סומע	ליסטע №	סומע	ליסטע №	סומע	ליסטע №	סומע	ליסטע №	סומע	ליסטע №

| | | |

| | | |

מטטרי ואמן. שם נמצא ברוך בן פ. הורשבוים
שפוצטר: „שם מודים אור בן נאצונע פשפור-
תשלה איז גוב אור רסל-מאולאן שפוא אלס, ווען
שוך בון שלום אן טטטר וזר?.. בו תשלה פון ש
שון בוונאר פשפור מיוומטרוקס עקן שרטר מור,
שם דרצי שוך נור שאנס בין שף נמטן בעס
עפון בשטום אס נוס בו הוופן, אבר אס
נוס בוכומן בינס בשטס, שור פשר מאומן
מקס לאנס נוס אס נוס נמס."

פשרבלוזאנ שרוס שן שנטר נוס בלקלבו, ומשומאלמן
~~לשם מלמס נמרבלוך~~ שם בו „ריס. בלטס",
נר' 39, עמ' 755 - 758 - דשבלוזאל בונס נאל,
איז ווען נוינס מטטרן נוינון ~~בו שבס~~ ווען מר
איז אלס מוומן 8 ומס, שפורבמרבשמן פון
~~נשור בוסן בוומסרן (בנו ומנרבוס - בונבורן)~~
הס מס שום שמשמרן בו ס מומך, ושרבה-
בנס מנוך, ווהס נוון ווהר פון בשרן לנקס.
בוו בנס רבון הס בוך בונבאן מקמרנס
שפוצן. בא הס מר מקמרנס, ווהס = נוס = ווהס
ס הקפרוס ~~בונ"ך שלפשס~~, בוו ווהס מרשוס
סטומלרס מוומשן בו נומס בו בנדמר שם
הצוס שם שפוצן בו מטשה כון בתי ופסח
בשם בצו הצוך מוומס בונבאנס מרשמר
שפוו בבר ושבר" בשלוב.

שוך ש. נוומרס ~~בקשלה~~ בו בונבאנס ~~השלבך~~ אוטס-
בוצוכשפוס מוסטוולוס מקפטרס בו ~~שם שבבס~~

ס בקרוטשף שן לוטרטטר=מטשוכטרכן טטוך, ווהס

כון ומנס טשס שן - בבבבוו שם בונבאנס
שם בנבנס „בבלנת" שם „בנס" - הצר
שוך שלום בוסבר מטשוכן. ווהס שוך
הצר נמר בבס מטהס, הצר שוך...
מטשקס שם מטשוכן... ווהס שוך
הצר מטשוכן, מבנבס שוך נס,
נמר בשס מבנבס שוך ווהס
בתס שפוצן בלטס בוך מור
בשכסן, שוך בוור מוס שור, מוס
נבתס הס טבכטר, שוך בשבוס
בו בוכן מבבס, שוך ווהן בבוהמן
מוס שור תבוסס, ווהס בס=
בלבן שור ומן טוס... ווהכן
ומהס נשמנס הצר שוך נוס
שוכבטרס בו שפוצן. הס שוך
מור שלוטר מוומן בו שוכבן בון
מוס מוצן שוומטנר בטס טבוס,
ווהס הס בן בבוהן שם בשס
בבס?) בשבור בוך מוסבלוקן".
הס שלו בשס שם בלבר שוכ=
בבס בונבאן בס בסוכבלבאש
בבשבס בוס טרשן שבוו=
בבוו.
הן מן שנטר הס בון בנבנ בשרבלו=
בנס בתבוס בבר בוולס בון, בנ
בו מטשה „בבת- נבתס" הס
מטשוכן, ווהס מר שוכבוו שם
~~מבבה ומשן~~ בוו בו שבשבנ שם בוו,
שם בר מטבבוטר בשס בטס ומשה=
בנוו. בו מטשה הס מר מטשוכן שם
הבבבוו.

HEBREW
PRINTED

| | | |

| | | |

„שוב בי שמורער" פון ס' יונג מאַן מיט שמאַל

| | | |

| | | |

	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
	מעמד	מעמד	מעמד	מעמד	מעמד	מעמד	מעמד	מעמד	מעמד
	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר	מספר

(1 [illegible] אין בלעם דו 50-קער ווער)
[illegible] דו רעשלוס קעם דער תשפ"ה
אפשטעלונג [illegible] פון שטעטער.
דו שווערע מעשלות פון דו ווען עס
תחום [illegible] דו [illegible]
וועם אהיים [illegible] שוץ דער
תשפ"ה. דו מעשיות [illegible] [illegible]
[illegible] שטעטלעך. ווערט שודעז
תשרי תנ"ה ראַזעטשעס [illegible] ווערטער.
עס דו סט ווערן הייס ווי דו רעשלוס
קעם דער חשוב'לה נעדמער פון שנ"ה
שטעטל. דו מעשיות וועם ציילן
[illegible] דו [illegible] מוט דופטיגע
מעדן ווי דו [illegible] פון פון

151166

ווארן, ווי־פיל־מאל־ווערן, ווי־אויפט:
אין אלע הדרשקעס איז דאס אן אויסדרוק
פון דער אמת, אן אמת שטאמענד אין
זאך, ווי־פיל־מאל, שטאמענד אין הסתמא־דיגע!
פיל־מאל איז אין אן אויסדרוק אין אן הדרשה
ווי, לעמ'ן, אין אן אנדערע השפעה אין הדרשה!
אבער הדרשה אין השפעה: דאס
דרוקט אויס אן אמת שיין ניט ווארן.
די ווארן, האט אויך ניט אן אמת
פון אן אמת אין דער השפעה; פון
שטאמ אמת - זאלן שטאמ פרוווארטן (דאס:
פונעם פאלק מוזט מען) די ווערטער,
פון דער שיין־ווארן פאלגשאפט אין
טרעפן, דעם פרעבוים שטאמ רעכט־
אויפן אמת פאלגן די ווערטער.
דאס האט קיינמאל דעם גאנצן פאלק
דער רעכטן ווארן דער ווי־אזו.
ווי־דאס איז אין פארדינקלונג פאלק
די שולן: שטאמ דער קלאמער מיר

דאָס זיין אַלץ דרשות געווען פון דער
לינ שמן פאַרשטויקן שוין דער ר
ח"ד. אַזוי, די השפעה פון די מעי=
נונגען שוינען האָבן דאָס צוקן פאַרש=
שטאַרקט. דער קלאַמער מיידן, אַזוי
ווי דאָס זיינען אַלע שוין פאַרר
לאָזן אַרויס, פלעגן מיין קלאַנג
תורה פון דער זעלבער שטאָט;
ער האָט קשה גערעדט בעסערן שמן
צוקן פאַרס קאַמען אַזוי שטאָט די שטאָב=
טן ושטר אַבורגאַ, וואָס האָבן נאָך
שוין אַלץ פון די השפעה=
דרשות דאָס לאָזן מרדכי בן הלל
בכתב מכתב", עמ' 66-85)
די אַלגעמיינע דאָרפשטעטן, דאָרפשטעטן,
ערדורף. נאָך מרשן קלאָר: בעלמע=
לאַכאָ, בלו-קאַדש, קלוגע, אַז ומ=
קבאַרט, מאַרגאַר; לעווטער קלאָס —

הויך בעזעלעך, וואס האבן אז דורך
אים אז קבשים זו פשרדעלעך. דו
זי האבן געהערט קרעטשמערס, שלעפערס
ווי האבן געהאט שדיה אים גיי. ליבן
נאר אים פ[illegible] זי [illegible] אין האבן געווען [illegible]
[illegible] זי [illegible] האבן
געהערט מיטאלם, וואס האבן אונז מיט
מורען ווי קוין פרעדיגן דורך טרעפן
זיין פשרשטוט איך נאך גאנץ שליך
אז הוי לדערנע הויך ואדער אז מורער האט
דערדורך אים רשות געגעבן דו קשה
אין קיינטערנוויס: דו גדורם גיינען
גאנץ [illegible]; ווי האבן גיי
שפרעך דו הוכטה-פונקט אז
רעליגיעזן אים גיי. ליבן.
זי תלמיד-שולט גיינען גאנץ אין
פשר מאמר; דאס גיי. לעזן האבן גאנץ
קשקשטרורט אים זי גרויסן
שטוט ווי אזאך לוט, פעטער. קינדער,
ווייב. זי סתרדם האבן גיטרוי

מאל הקיסטיק מיט די דאזיגע
שטיט ;אשטר די דשבושי אשר
האט מיר שוין ריצלען דשמוט
זיך אדערלדרוסן די דאזיגע פשש=
דשלטיק ; ווי. סחרים פלעגן זיך
לאזן שוין אשט לשלוט שיר די.
פערדאשטיגע שטיט ; די רוס. גול=
דען דאשטור האט די רפון, פלא=
שטוט זיך, אפזיטיק א פלעט
גוון. התשמטטר ווען פלעגן אזיי=
פרן די שטאטושי תפוס ות
גוידיק מדר = לעזן זויפיר יי=
לעך פון „פרשושיגטאטלעך".

131167

אויך אין אַלגעמיין, בפרט אין אַמעריקע, איז דער
מעשטער, דער הויפּט־מענטש אַן אַרבעטער. אַזוי
אַרבעטער אין אַלגעמיין, אַז אַרבעטער אין אַלגעמיין
דער מאַן) אין דער אַמעריקע; שטאַרק דערמיט
אַזוי אַרבעטער אַז אַרבעטער אַרבעטער אַרבעטער אַרבעטער
דער אַרבעטער אַרבעטער אַרבעטער אַרבעטער אַרבעטער

	ХЛЕБ	XII.		XI.		X.		IX.		VIII.		VII.		VI.		V.		IV.	
		ушло	шлёпов	ушло	шлёпов	ушло	шлёпов	ушло	шлёпов	ушло	шлёпов	ушло	шлёпов	ушло	шлёпов	ушло	шлёпов	ушло	шлёпов

אמאמע פון אלעזר־פאכטעל אויפ־
פארבלעב דאס הויפט־אמאמע מיט דינסטאג לעצטן
לעבן לבל; אויב דער דאזיגער שטאנד שטרענג־
רעליגיעז אין דינסטאג אויפגעזעצט אין דער־
שרעקנישן מיט דערצעלט צו לויפן אויפגעמוט־
רעליגיעז אין דינסטאג אויפגעזעצט אין דער־
לעבן; עס האט מיר אויך געזאגט צו
דער־שרעקנישן מיט דערצעלט צו לויפן אויפגעמוט־
רעליגיעז אין דינסטאג אויפגעזעצט אין דער־
שטאנד פארשטאנדן אין דער פלכאמלף פון דינסטאג
דערזעלבע פארשטאנד שוין דער פלכאמלף פון דינסטאג
מיט דאס ציל דערזעלבן געזעל — דער מיטן ד דער־
אלטער דאזיגער דערזעלבן געזעל — דער מיטן ד דער־
מיט דער

דו מאַכ לוטער סריבה, ווען דו לייגסט אויף אים אַ כרוב
פון דיין פעטער, דער מיינער קוסטער = קרייל, וו.
טר האָט זיך בעזיר בעוואַרן — האָבן מיר האָט ס בעצו=
בעדן דאָס השפעה אויף דער פאַרמאָלע פון דיינע
דערהיינט, ווען אַזוי צוזאַמען אין כעטעמאַ.
דאָ זאָלן מאַכ לוטער האָט דיינע פּערסאָנס,
בשרבערס אין דער בעזאַנדערס צוזאַמען וואָס בשרבערס
מעדיטיינלעך לוזן; דאָ האָט ער אויך בעקומען צוזאַמען
וועלטלעך = מעשיות שאַפן אַזוי בעדיינען אין דערבעדיינען;
אין דאָ האָט ער - לעבן - אויך מעשה צוזאַמען
טרעפן בעזונדערס אַן אָפּן אַזוי אַזוי - בעטרעפט
אין דערבייַ, אַזוי אויפן אַזוי צוזאַמען אַזוי אין
וועדן.

מאַכ לוטער סריבה אַזוי, אַזוי, דער בעזונדערס=
דיינער פּעטער אין דיינע לעבן, ווען דאָס אַזוי=
דער מאַכט פון וועלטלעכן בוים דערוועקסענס
מיטן וועלט נאָר דער פערלעכן אויך
אין דו שוועסטער דיין. מאַכ לוטער האָט אויף
בעשטאַנדיקע דאָ אין דיינע אַזוי וועלטלעך=
נעמען לעבן, אַזוי דער דאָזיקער בעטרעפט צוזאַמען
בעבראָכן) בעוואַרן הויפּט = מאַמעס) אין דיינע לעבן.
דער מאַמעס פון אַזוי = פאַרכעזאַן) אַזוי=

אַזוי אויך האָט ס

אַזוי אויך האָט ס

אַזוי אויך האָט ס

| פאמיליע אן נאמען | אלטער | געבוירן | אין | אדרעס | | |

ברוך, פון ווסטרן שטעטן, דער מאמעס פון לודז'. און דער
פיזיש אונטער שפיל, דער מאמעס פון לודז'. און דער
מאהלעוועער עפטרעס שוין דאס לא-לשון-הרע
מרבש-ווענס, דורכמשכנדיק נאך שווינגט טאפן פון
מדר אין ושדה, ווארפן דער שופקלערטער
מעפיר, דער „פטיש-שלכמאר", דער שופטשעטער
משעטרוס אין סאלוטער פרוידענבערג (לא ל"ס-אל)
מאהלעוועער פטר ווער האט אין שפע דנעטצאוס שפע-
טערדיק לעבן קרעטשמע מישפו אין אסעדוסטוול-
דנעשמולער רעדן; דער שבר-רשוועטער, פטר-
שלאסער דנעטצאן, פלעמס - אין דייפן שטעטל-
ווערן דערוועווגן גלויך אין דעם פטר, ווען ער
האט „מוס שמאכן פערפרעס א שאלס וויל מאהר-
לוול אין מאהלעוועל. מאהלעוועל איז ווארם דו
שווינדינט טאמר, נו ווארטר דנעטצאן האט צוק
לוב - קרעטס שמעלקער) בין נעדער גאטינקהאט,
אין ווען ווארטר טר האט קרעדס מוס א דשאנדר
שמטרעס אין מוס ברוס תשך. סטיל פון שוק מי-
ווען קשק לעבס צו דשמעדקן, שי נוס ער ווי
אין נוס א קען פערטסן מאהלעוועל, ווא צוק, וואס
איז שוס שווינדערשאן טרץ אין דשאלן (ש.י. בוטרעאן
„ברוי לשמעשעל - פשעת", I, ל.לל); מאהלעוועל
איז ווארם דאס „ווענטל אין דער קבר פון בונד-
צאוס בערלעקער ווקס-מלומות אין פון ציילע

IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.				

פרבוץ הצע געהערט זו שטאט מצהרון און אויפן
אויסבאַר סאַזונען, פאַרטרעטן אַלע מצהרון
מצהרונען.

בונטצאַנס שטעלונג אַלס דער צווייטער שטאַט,
~~אַלס דער צווייטער שטאַט~~ וואָס ציילט בונדעסרעכט,
פאַרטרעטן אַלע קלעסן - עקזעקוטיוו פּרעזידיום,
שטעלונג אויפן פאַן פון דו הוסטאַנטער, סאַזונס:
בונטצאַנס שטעלונג אין סאַזונס = פסוקצאַלאַשע
רוב וועגן אַרבעטן פאַרשן צום אַלען פון בונט=
טאָגש.

פאַר שעפערן זיי אַזעלכע און דער טרעפער
טאָגש; טרוקן, וואָס זיי קאָנען דער טאָפּ=
סטער מאָר פון בונטצאַנס שאַפן און דערקלע=
רונג אין מצהרון גרורות = שעפער אַרבעטן
פון אַ מצהרונער גרורות = שעפער אַרבעטן
מיט זיי אַם הוי- אַהער קיוולונג קאָנען בלעזן,
לא אַ מצהרונער "אַלע", וואָס זיי קאָנען בלעזן
בונטצאַנס, ווען אַזוי אַזוי "שאַמאַרקלעכער אַלע",
דו טאָפּ פסוקצאַלאַשע און טרעפן אַזעלכע אַלע
שרוסל שטעלונג, ווען סלעט אַזוי דו רוב ווען
~~אַלע~~ בונטצאַנס אַלע קלעסן פון דער בונד
אַלע אַלע אַלע אַלע אַלע אַלע אַלע אַלע אַלע אַלע
אַלע אַלע אַלע אַלע אַלע אַלע אַלע אַלע אַלע אַלע
אַלע אַלע אַלע אַלע אַלע אַלע אַלע אַלע אַלע אַלע

אַלגעמיין	XII.	XI.	X.	IX.	VIII.	VII.	VI.	V.	IV.				

וועלנקער קיילאַשן („מיטן לשון לרבן הקדוש
השתדלות הבשרת בטלו");
בן שטאָט לעבן מיט פרעמדלעכער טראַדיציעס.
דער מסתּר ווערט קיפּורט אין די קראַמען, וואָס
מיט צוי איין פון די שטאָט. די באַפעלקערונג
בעולם סך אויגן, דאַרפן ווען. די וויץ
שטאָמען נאָך מיט מאָנאַטן: „סיגוס נוס אַ לוי"
אַלע ניצן שטאָפּלעכ: קלאַרקעט ~~בשוועסטער~~ בשוועסטער.
שפּורן די „תּסודות" אין „מתּנות" לעבן בשלום
לויט דער „טרשדוגו", וואָס עס האָט אַיגנטלעך
שטאָלן דער מאַהל לויטן רב, מאַנר בעלן.
דער הבל שלו
דערלעבן אין שטאָט האָבן בלוי פאַרבעטונגען
בעמאַנסיפּאַציע פון אַלגעמיין: נאָפּאָלעאָן-טאָנצן ר
קאַשלעך, אַנטרעטן אין דער ~~אַנד~~ דורך אַנדערן
מיטלדיגן בעטעט תּורה חיי = אַדעם" אין - מאַהל-
הבהב) שבתּוקאַלעס, אַ מיטעס, אין מיטאַנס, אַ פּאַנע-
טיקער. די האַפטה פון די מאַפּלעכן - אַ שלעכ
בן מאַנדער האַפטה - שפּאַנט דער קאַטעפּאַלקעס
דורך אַנדערן אויס אין „קלאַר אַ מיטלעכדיגן".
אַ בשר שלעכטרוסטיק פון ~~דער מאַהל~~ מאַהל לוטן
אין אויר סרוגה אין די סט-קער אין הויך סלע-
קעס ווען פון פּאַרן. אַלע מיט דער וועגש-
הטרבות אין שופּסטאַנטיק מאַנדכו בן הלל
הבהבן אין אַ צוין בוך „אין מאַמר = לשלם", וועלכן,
1885.

	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.		

פון ציינע „מיטהרטיק פון מיינע שמעלוקע ואפן" (יע=
ברוך שם „בעלזער" ווי, 1927) בעדאוסן מיר
צוק, אז מאהרומאל האט צוך מיר אשלעגשע
אויסגעלעזערט אז „מאהרומאלער" זיי גאלטן
הקשפער ווהס. בי שטאט זיי בשתדל גאלטן
אומגעקעהרט בשעאט, אז מיר זאלן בשאפן שאלן,
בעזעלס טאג, שפרעכן קראנקע, מעשך, ברוסך.
פארקעהרט, אזוי שטאטלעך ברוסך, האט אמריקן
פון בי לעטלעך מיך אין ווער בלוט מיטשפרעט
בי הערשע=בעלע; בי זיי קאלטן שטאט מיר
שלעכט מעדשע קלעטער=ט בשבילכעס. (יע מבקבו
בן הקלי הבר בבעס אך „בבקר" ב, ג, 29)-;
קוין מרוסט לומדים פאנגן אין שטאט נוט
קאלטן. קרוסע מרוסע מרוסע – שטעק נוט. גבורים
ציינען אין שטאט נא קאלטן. ~~אבל בער הקדו=~~
~~אער מלמ~~
בשעק בי
שפרעכן אין
קאלטן זיי
בקנים נוט
אין אין
אין אין
אין אין

161175

161177

מיין צווייטער-קינדערקע, איז סתם-יוד
פאשה בלומענטאל האט שוידערס דורך
די לעדערנע טור שטאט (פון אוקראינע)
שפּאַנט: „מיטאַרבעטער שיין קאַליניע פון
לעדערענער פון טייך שטאט די שטאט (שאה
לוואַ) ווערדיר צוגעקומען די אַמאָליגע יאָר
בלוט קאַליניע קינטערלעך אפילו שנוט,
איך איז אַ קאַלוסטער בעלעמעך רעשט וואָ
סתר, וואָס צוגעקומען מסתר אויף שיין אויפן
טייך, קינטער קאַלעהנט דאָ איך דער
קוטורקע סאַרבעטער בן וואוינען אויף
איך דער רוגער, קאַלעטע שטאט אויס=
הוים (פאַשרייבונג בעשטעה פון מאַהלעמאַ)

161178

מאבי ראוו

בלעמיר דער פאבי ווייטער בתרום
מיר פונים ציך שטענדיגן בלעטלעך
פון שקדמ שמחדיגקייט דער =
דוולעכן ווי דער ציט איז מישפוז/
מיוושען פון מאבי ראוו. דער שר=
דער דאס ווי שטיפר בריך מיט
דו פון פאנשען פון בוידע צוטן/
וואס איז שודער דעם דערנעסט
מיר דו". דעם ברוווש, אלס איך
ווי דו וווי פאשטעלעך קרוואוקס
אלס פאבוראשוקע, וואס צמנצך
אלס דעם בשרים... דאס פאשב=
שטער ברוואוקע. איז בעצאלט
... מוט דער אשמאר קלאטר
שוינלשהניר, אשקטער, שלאפער,
שלוזדער, ש מודן אלס טעוולאש
אלס אנדמאר אשטן בלאו-מלשה.
דא ווינטן אלס דו פאשטעלעך, איז
לנם אלס אשבטן, ווי מיר הלשה
דא ווי דרטן מוטן אשקט",
שפולה אלס אלס מוצך ... אלס
אלס ווינטלעך ווינלס ... פון ...
מוט לוזשע פריוו שפאנדרט".
דאס פאשטער פאבוראשוקע איז
דו מסתדיגקייט טור פון שאט
דא צט מיר דעם "אשך מלך
דו דאמיר, שלנקן אלס אשלר
פלאלר...!!

די טעלעווערס דיפערענצירונג בלויז דער חילוק
טאָן אין דערשטערונג - ווייל שטאַרק ווערט איין אַלץ
אַ שטאַרקער. ווי אַזוי, ווי מען אַלץ אַלץ -
פאַרבונדן הבה"ו ווי דינג פון דערשטערונג
קראַפט - האָבן מיר הערט פון טאָן מוט די
תבר ה=לבוש (די אינטענסיוו - מ.נ.) אין וועלט
נאָר וויניקער, נאָר שפּורן די מוחדיקע".
דער שטאַרקער בלויז דער פּראָסט=שטאַר
קער דערשטערונג שרעט אין דער פּרעמדרוש=
מחדרוש = נאָוודנע אויך אַלץ אַלץ
פאַר אַלוועדנשטרעם, אַזעלכע לעבעדיקע פלעמ
מען, ווי ס'דערבלוטן הבה"ו, נעמען בעטער
אַ מוחשי שרעקעס... אַזוי ווי אַ אינטענסיוו טאָ
וויבדיקע" (ב. ט):-

די שטאָט, די שטאַרקע שטאָט, האָט אַנטדעקט
די שענקע שול: הערץ = אַטמען; אַטאָ די אַלע
ווי - בראַנדטע, קלוגע, בלומע אַשטרעלע,
וואָס ציטערן אַנטלאָפן בײַם קלוגן טעבל,
פון דער בעלונג. דאָ האָט זיך קאָנצענטרירט
די שטאַרקע שטאָט אין אַ מוח

די פעלווערט דיפערענציאלן בלויז דער (דער) פארמאלער
טעם שלם געשעפטס־מיידעשער וואנט זיך אלעמאל
אויסשפּרעכן. „ווי זיך, ווי מען גלייכן —
דאנקבארקייט הבה'ו ווי ווייט פון געשעפטלעכן
קלעס, — האבן מיר העכסט צו טאן מיט די
תבר הבלים (די אומגעזעלשאפט־מ.נ.) שלם ווי
נאר וועניגער, נאר שפּורן די מוחדיגע".
דער שטשעדריגער בלויז דעם פראסט־שיר
לי דעשטרעם שרעכט שלם דעם קרעמערדיגן־
פרחדיגן־נאמיגן שיץ קלאלקולירט אלס
פאר אלגעמיינע פלעקס, אבער געטרעפן פלעקס
מיט, ווי פ'דער בעוועגט הבה'ו, נעמען בעטער
„קווישן שרעקעס... שרעקן ווי אומגעזעלן אויפן
וועגן" (ב. 9):—

די שטאט, די שטאט שטאט, האט געהערט
די ווערטער מלך־הגוף־קעמפער; אבער די שלאנג
ווי — בדרך־כלל רעלעגיעז, רעדט קשטעלקעסטלעך,
ווען ציטירט קעמפער בעם רעליגיעזן טעבלא
פון דער בעוועלקערונג. דאס האט ציך קאנקרעט געהערט
די אפּשטאמשאפט שלם פון ווערטער־שלאנג־
שטרעם מיט שווענקען הייזער שלם דרעמלן.
די פאציוק שטעט האט ווי געהערט דעם
שבעלת־פון השפעה, נאר די שלאנג חודשוק
שלם שפּעלט. „תל־ך", „רומעדרעש"... „ציריעם"

(ב. 5)

ווי אויב מיר זאלן אויפן אלגעמיין
אויסגעבן אויך שלם שפּעלן אין
לעבן בעוועגן אין דער שטאט
שלם דעם אלגעמיין אין דער
אומגעזעלשאפט (ב. 5)

דער שטאט־שרעקן־פלעמס בלויז
פארגעשרעט — אין ברעקעטער. דו
שטאט־שלאנג אין בעוועגן. פון דער
אנפאנג־צייט — דער בלויז דער־
פער באזאן פון הונטער
כנוסת־הברנדונים, שטאן הא
דומו מרבי הפלגות לקסדקט),
אנשלעגן אויך שלום בית־מדרש
שלם דורך בעוועגן דורך דורכן.
פון דער בעוועגונג־צייט בעשרעם:
קלעגע הייזער בייס טייכל
בדברונגה (בעי בראשיתשקע). פון
אויבן ציטן טוכל, ווייט־ווייט, ציט מיך
די שפּוטקע פון די לעדרקייט (כנוסת
הגדולה) שלאן די נאמען פון דו הטלם
לייך שלם בשאנט; שלם פשעדק —
בקלעגעמשפּער, אין מעטפּ, אין דער
טעלעפון"

(ב. 114 - 115)

ווי עטלעכע די שלאנט שלאן
בלויז טויזן, שלאן מערק־אין שרעקלעך
טויז, ווען טויזן־34 די טויז שלאנט
מיט די הלוכט מלוכן, שלעגן, רעגן
ווען, פון די שלעגן ניטלעך
רדום־שווערדיגע ציטלעך, ווען
ווערן אפט פשעפלעגלט שלם
פרולעך.

(ב. 172)

הערשה, כבר סיפר הרומן: „איך כאן בהן" ... סלמנט
טרטבן – בערבורטס הפה) – איך בן „ברכת – בהנים
הנשמה בער בשל-עלה מוס בעם שלאבער ענטשרט
ש שטרייך, נוס ענטשלעמ בלבנס..."
קורץ – איך צומר תפלה" בוסמאדרוש איז געווען
איך אבנים פון ראשאנאורט) בוסמאדרושער
שטונקער; דאס צומר תפלה" (בער בוכט פון
ישך מצ"ה) איז געווען „תקרה", שוועשטר פון
לאצאפוס, אבער פון הנשפה, בוך בלעם = שמר
בלעם מוס מוישע ברכטרך – מאנך „וועט" (5,10)
„מאנך אנשטרש – בערבורטס הפה) – איז ניט
ווייט אויך בער „וועטרינו מאס": בעמס איז געווען
פרוצשיך; בעמס איז געשטאנען בלבנד מאנס
שלר, שובערמטבלוס פון ש וטלאוטרשער קובבע
בעמס, ווי ש בעש-שלר. בעש העט געהערט שם
קעש אין אנשטרע מוסט, ס'האבן בעש געבלאזן
לעב ווען); בעש איז אויך געשטאנען לבנס
בוסמאדרוש, ווי מיט העט שפוקן בעים בעל בעמנומס
קלאמער מאנד" נוס בערבורך בן בערשטן בלעך
בלוטס מאר.
אבער בעש איז אין ש קלוין ווערלעך, שעפ בעמ פאס-
מערבעס, געשטאנען בעבעלעס הלוץ, העש קעלוס
איזאנס. מבורים.
בעבעלעס הלוץ הפטלו מוד ווער שפטרטר

לאמ׳, האָט מישפּרעכן זיך מרדכי׳ס האַלט אין דער טאָגס לויפן;
אַמעשׁ באַגינען הויך — בײַם דורכגאַנג הבהב׳ן — האָט מען
מיקאַסן אין קאַשאַשק׳ן; באַלד שיק בין ווען בײַם קאַמען
אין אַוסדרוק פון פריאַדס. באַרט שוין בין מוטאַן
מלוויין אַמאָל אויך פאַר בשרומטאַר משומד, דער
באַקאַנטער, משנה־מלך (צי ״)׳ —

זיך מרדכי׳ס שפּאַן אין שטאָט האָבן אַלע גיהאָט
בי דער ״הורשה בשרוכים טעכטער״; אין
פון סוף — קאַר יאָרן, ווען בי דאַוואַלדאַנטער
אונדער האָבן מען אַמאָל שפּיל־ווען אין שטאָט
אין פּשרבשפן בי דער־קיר־מיטן ווערשה
וואָס, האָבן בי דער מאַנטאָ, טעטאַ שלום־
ווערשאַפן מיט וויט אין קלוגער בי בלאָ שטאָ־
בערן שטאַלוואַנשיק אַוגעקלעטערטס ווערשה
בתורים אין מורבלעך.

ווערט דון
מיר מאַרגוולן. 161183

מיר זיינען פאַרבלוטיגט בתכלית בלוט
דון, ~~[illegible]~~ „[illegible] טאָן
קיילן נו מיר דער שטאָט מאַרגוולן
נאָר מיר בלוט פאַר שטאָט לאַפּוטאַוולן
פון דער אַנדער צד דער נעבן". דער
הויפּ קיילוק מיט „שפּיגלען... בש=
שונער, מ ציקן מ וואָ, אַלע שטאָט מדלר
בעשעדן, סוף מיר תלה, סוף מיר טבלה.
ר מ שלאָ שפּרה העשיס, הויפּ מיר שטאָ
מדלפן. מיר בי אַלעמדיר נאָר קיילן
מ מרלוסטר סלדר, וואָס פלעמט אַפּס
פאַרן פון מאַרגוולן קוים דרעי דאָרף
מסחר מיר בלוט-פאַר נאָך דונעדרעך".
ווי דון מלטרן „הערן זיך בעצלעך
מיר מוער שעלוסאַפאַן פון נשעמר
פלעמט... ר שבעלר... שרעקלאַפן
דו דון מלטרן ווי דו שלטלדוטל
פפּיגלען". מיין שופטל-בטרלוטל,
וועטטר דון" - מיר מ קיילן... מיך
מ ל... מוסלאַפן קוים מאַרגוולן, ווי.
מר וועלן מיר ווי מיר הויך דו וש=
נר לעמט קרעפט מ לוי בלעדן פּס=
טר, מ מרלוסטר מ דור מיר מיקן
מרטסטרר מלפּלן מון סלדה מיר
בעדן... מ ווערלט=בעשעמטר מעטלן
מעטלן מר".

„מיך בעשעמטר". ר מ שבעלן - דער=
דון מלטן וועטטר דון" - האָט מיין
מלטר מקרלן דו פּעשעלוסן, וואָס
פּעשע מ תכלות מס קוים פּעשע מר
מיין ווערן מיר מ... מוסלאַפן קוים
מאַרגוולן". דער הויפּ=מעשט וועלן
קיילן: מיר דעקשלען, „מיין מ מאַ
קוים רעדטן מ מלמדוק נוטן... מ מ

משה לוולו... ווען דער פּאַטער אַלץ
לייט (נאָכדעם שטייגער אַלעוועלט, ווי
וואַטער) שטאַרב אין לעמבערג זאָל אַזוי שטאַרבן
אַזאַ אַ יבחור ווי אַזוי בשבילן זאָל זיין".
די שבעלע שיץ שפּורן מרגלה מעולם
זאָל נעמען דאָס הערץ זאָל אַזוי ווי
פּאַטער לעבן דער „פּאַטער אַלעקסי" ווען
אַזאַ נאָר וועלן נעמען שטרעק אַזוי זאָל
~~שרבה אין~~ זאָל מען אַזוי דאָס שטאַרבן פּאַשעטן
וואַשטאַרבקייט זאָל דערלעבן צייטפּאַרטייק.
די שבעלע שיץ מעלדן שטרעק דער שטאַדט
אַלע אַרויסגעשטאַנען דאָס מיר שטאַרבן
שלום מיטן שטאַרבן שטאַרבן "שלום
מיר וועט תשפ מיטדאָס אַלעקסי נעמען דעם
ווי שלום שווייגן ווען-צוקלעפּן שלום וועלן
אַזאַ ווי אַזוי ווי אַזוי אַזאַ קאַפּ". דאָרט
אַזאַ וועט מיר דאָס זאָל די שבעלע דער פּאַטער
אַזאַ אַ; אַזוי אַזאַ ווי דאָרט דערלעבן
אַ אַזאַ אַזאַ אַלעקסי פּאַטער שטאַרבן אַזאַ
אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ
אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ
אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ
אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ
אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ
אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ
אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ
אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ
אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ
אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ
אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ
אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ
אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ
אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ
אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ
אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ
אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ
אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ
אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ
אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ
אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ
אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ אַזאַ

161185

אויף פעטער מלכה'לע האט אים
דער לודמיר נאר נאך אמאל אויסגעזאגט אים מודה,
אויף אלעמען האט געקרעכצט ווי אזוי שפון=
בשמות אונדערן הנדל. דער פעטער
פלעגט נאר אזוי אויפן אויער שטאנדיק אויפגעבן
דער אויגן פון דער אויפגעגעבן שלא בזון
דער דערצעלונג, ווען אזוי האט פלעגן
אויסגעקלאנגען דיי שיינע תבזון
בדון ווי די שבעטלעך; מלכה'לע האט
פון די שבעטלעך אויער שטאנדיק (אויפגעגעבן)
אים נאר דעם אויג אים פאר שטענדיק לאזן
לאזן - דערבייטן דערי - האב איך אבן ניט
לעכט אים לעבן אים פונקט אים פונקט
~~אויפגעגעבן פעטער מלכה'לע~~
~~אויפגעגעבן פעטער מלכה'לע~~
דיי די שבעטלעך שוין דערי אמאלס שאון
לאזן דעם סיוף אז שוין אז שבעטלעך,
אויפגעגעבן שטאנדיק פעטער נאר שאמלה מרט'ל
שוין שוין - נאר.

Miss Mary Ann Wright
Mount Pleasant

פֿאַר די רײַכע בורגערלעך: בײַטרעב שטונד עלטערן
זײַן בײַם שטאָלפּן פֿון די אַנדערע קינדער מיט אַ בלעך
קאַשע; ~~מיצלעך מיט אַלץ~~ אַז פֿלעגן נאָר קינדער
קומען מיצלעך מיט אַלץ מעלכיקן די בײַטרעבן אַזוי=
ווי מיר „מרדכי" אַלץ אַנדערש באַשלאָסן. אַלץ
די טרעפֿטן „מרדכי" אַלץ אַוועקער האָט מען
אַשטיק מיטן מעסער צעריסן אַ הויך.
אַבער די ~~בעלבן~~ וואָס האָט אַזאַ נאָר אַ=
מיסבראָ אַלץ אַרבעט אַלץ אַנדערע מעשה=
לעך מיט אַ הויך - פֿאַרהערלעך, מעשה קאָפּ
~~אַזאַ די~~ + צײַנען די „טרעפֿטן שוועסטער" אַמאָל=
מיטמאַלמיטן שרעקן דער מעסער, ווי הענדן ווי
צוקטן.

די בעטל־פֿרשלעכע מלחמה (1870) האָט
נאָך מער פֿאַרפֿאַשעקט די לאַנדסלײַט־בעמאָקראַ=
טישע מעראַלן אין אונדז. דער ווערשער עס.
די קלאַנגען לאַנג מיצלעך פֿון שלעכטע מאָרעלן
דנעס, וואָס זײַנען טרעפֿן אַלץ אַלץ, האָט
אַנגעהויבן אַ שפּרעך אַלטערן פֿון די אַנדערע
שרעקן בײַ אַלטערן לאַנדער בוך־אַרבעטער זײַנען
פֿאַרבלאָנדזעט פֿון דער וועלטלעכער אַמבאַרעס=
בעלעך אַלץ פֿון דער פֿאַרבלאָנדזעט פֿון
וועלכע פֿון דער זעלבער בשעתן פֿון אַ אַנדערע

III. II. I.
אַלץ אַלץ אַלץ
אַלץ אַלץ אַלץ
אַלץ אַלץ אַלץ

	סאַלדאָ	XII.		XI.		X.		IX.		VIII.		VII.		VI.		V.		IV.	
		סומע	ליסטע №	סומע	ליסטע №	סומע	ליסטע №	סומע	ליסטע №	סומע	ליסטע №	סומע	ליסטע №	סומע	ליסטע №	סומע	ליסטע №	סומע	ליסטע №

שלם פעדעראַטיוו סודות; די פאַשיסטישע פּרעסע
איז שוין שטאַרק צו שטומערן די וועגן שלעכט
צו מעלדונגען אַוועק קאַפּיטאַל, וואָס שלעכט אויף דאָס
צו אַזוי מעלדונגען, דאָס מאַכט אַזוי אַ גרויסן־לייגקייט
מיטפּנים אין שפּאַנקשאַפט צו דערבייטן מאָרדישע
פּאַסטנים; דאָס שוין די וועגן שטרעבן שטאַרקשטער
מיטלקס אַזוי אין אַלגעמיין דער פאַרן שוין די גרויסן־
שטרעבונגען פון אַוועק הערן.

שוין שטאַרק מלבד דאָס אַזוי מעלדונגען שטאַרק־
לען מער אין שפּיר אַלס; סיילנען מעלדונגען
בתור־מדבר שרעם, וואָס אַוועק מתפּללים אַלע
שלעכט מעלדונגען פאַרבייטן אין שוין דער השפעה
פון אַוועק אַרבייטערבאַוועגונג רעטרעטישע מיטלס דאָס
אַזוי שפּורן שאַנטיסעמיטישע רעטרעטישע, אַזוי אַ פּרעס־
מדבר בעצונטער פון דאָס פאַשיסטישע אַוועק אַ ווערן אַ
דיקטאַטור פון די העכערע קאַפּיטאַליסטן.
די אַרבייטער מעלדונגען אַלע אַזוי אַ רעטעניש.
שוין אַזוי מיטלס אַזוי מעלדונגען אַ שטאַרק
„שטראַפן" אין אַשטאַמיר, אַ דער לאַנד, כ'דו
שרייבן אַזוי אַלע אַזוי די פאַרטיקע רעזולטאַט —
שולדן — די שוין אַזוי אַלע אַזוי אַזוי אַזוי —
אַזוי אַזוי בעצם שוין אַזוי אַזוי פון אַ אַזוי
אַזוי אַזוי אַזוי אַזוי אַזוי אַזוי אַזוי אַזוי אַזוי

אַזוי אַזוי דער 70-יאָר
אַזוי דאָס אַזוי אַזוי אַזוי אַזוי אַזוי אַזוי אַזוי אַזוי
אַזוי אַזוי

161188

שון ציין ווי־ ווידערטרעטן בעבן, ומשומ־
בכך ווען שון דערטרעט בעלבן ווייטער דורך אשכנז פון
דער מחנה־ומלחמה תש"ח ווי ער איז ווען
שוין קיוומען לערנען שטיפן קלאס, ווען
ס'קריגט שטיטלונגען האבן דאס
... ווען באשעס טלמ, ווען באשעס ומאמר מים
צוס" צוך בשפטן (שיר תש"ת - מ.ינ.)
... ביז דורך העמטר קונטר פאמטשלים
צוך שטיטלטבר חברים, אין דס לעבן,
שטיק קונשטיר שלון הורן, קלטלבבוך —
אס שוין קלוסוך לבקער ווי שופן שם,
אס כמו שוין שלטבטן ומאנדן שוין אוך ווי
ווי ווי לבן ווי בשרטן... באבשם האב
ווי (בר תש"ת - קונטר - מ.ינ.) ... שוין
עשה - קלטלשן, בונקטר, בר בלאר שבאר
לטן צוך בלבן בלבבן הוס שטיק בר בונוש
צוואר קלט תלבן, ווי בלבן ש שלש. אס בוכט
ש מלמד, ש הטרד שלומר, אס שוין ש שפטר
... שמש ש קוך בר מאן - מוס ש שמנ'ר ושפו
בער בשפד, מוס בבאטלטן ומאנדן, מוס ש
לומרן שטרבן שטיק האט, ווי ש תרון שם
ומשמשן מוס בר הטרד - מלטר קונשר
שפוט שטיק שוס מוס בקלות ומלבות,
אס שוין ש קשפו, ש לשפטם... מטיק
באפלוס צוש בשמת - מטשה שטיק מטיק
מוטק, שוין מטיק אוין בקשל שטיק שפטוון.
אס לומרן שומרן שומר שפטס ווידבר בר
(ב' 79, ב' ט.); ווייטר בערבלוס
בער הונפט - הטרד לוויטר ווי ווי שוין
שלוטר אנשלמן בר מפשן ש בקלאס
באשב אן באנטר שטיק ש בקלאס באשב בר

ווס בקנטן שלמן טלוס. שטלבר
בטן שלבן... האט לומן בקנטן שלבן
בר לבבנטן שטיק לומן בקלאס שטבבן ט-
בשס שוין שלבן ווי מבנטן אנטקלמן מטן,
בלבן מוב האבן בשס בוטן-קלוטן
בוי בטס מבשו ובשלבר מוב שט ומטן
שלטן בה... שוין ש טבבט, מוב
ווווסן שפשס שלט תשבלבנט שלטן...
בשבשבן ווס בר בלית האט"שטיין
(בשבט, יוסף)

מאהרוולוד ת"ת.

161189

ווי אַ בעקנטער מדרשן־ווערטער
לויטער בערגער מאַן, שטיבלדיקער שון
מאַכט ווערל, דזיגאַנס אַ וועלט־תּבל;
אַ שלעכטער שון אַזוי אַ הערבער דאַרפן
בוך „מלאך הפורה" (אַ שרעקלעכע
מלחמה) ווען פ. סמאַטרעס וויל „בשחר"
(אַ ווייל, תּבלין, אַ שלאַג) בעת מלחמה
תשפ"ה, ווי. דזיגאַנס שיק שון אַזוי וועלט־
ווערק אַ פרעמדערער לערער, דו תּלית
דאָס אַהיטל בון אַ סך תּלמידים; דו בומער
אַזוי מאַמע ווידעריך, בוץ בערבע, אַזוי
ווייט... דו ווייט — שוועבל, מאַמעס,
אויסקלאַמערט שון בלאַטע, לוח; ווען
בומער דאָס שרעקלעכע שלאַם בעת
תּלמידים; דו בעפעלקט בון אַ בלאַט
בעלעכע שודערלעכע ווערן שון
אַזוי פלעמל בונעם פלאַטערנדע
דו אַרומע הוואַלע תּלמידים. לערנען
פלעמל מיט אַ שוועבל טאַנץ, אַזוי טיף
שון שטיל פלעמל אַזוי דו תּלמידים
שרומשלעפן אַלע אַ „טאַנץ" שון בעכר
הייצער; דו תּלמידים פון דער פּאַר
פלעמל בונעם אַפּקערעסן, טוי —
בערלעס; שיין פלעמל בעטל אַ הערבע
שון מאַכט שון אַ תּבלין.
דו פּרעבעסלעך, שוועבלעכע בעטל ווען
וואָס דאָס בעט בון שרעקלעכע בון לערנען
פּרעבעלעך שון דער תּלמיד־תּורה ווייל
לערע לומדים, דאָס קיצערע ווען פאַס־
בעסערן בונעם טלוערדיקן שלאַג פון דו
שווער תּלמיד־תּשלומים.
ו. בערבערמאַן בעדעמעס שון בון אַזוי

161190

II

בעד מאנטער בערגמאנלעך, שיין ציטער הייל
תברוק: שלום ותפה שון ווערב [דוניי=
צאן] האבן זיך בשרעטן ווי אין דו
ארומי, נוט ווערדיגע פאלעב= פלעה=
רונגען, וואס ער, דעצאמעל מיט צוגלייך
תברוק, האבן אנטיבנט דעם בוסטן
הבדרעיל, רומס שטיל תשרי!!
" בעקרמאן בערגמאן, וו איז האבן זיך
ווידער בעת קאפ, וו שאון דו שטאן
מוטלים נאקט דו הטבן דו רונגטר
לפלץ האבן איז בשלאפן דו ווערנ
ש קאסט (קופת הת מחון) וואס איז
בשצאלן דו קושר מוט שפ יבי שלם
ראשער, איז איז ע פשפן ווי
שולטר דו הייליגע טפן טאן. בעקרמאן
בעמאלט ווי ער שיין שלאלם לאר
ווארן ווילן פטומנטערש שוינקע
שטאנט דעלקע קלעדן בעדאנכן שאון
בולן, ער האט פאשלוסנטיגן ווי דו
מאהלזאמל בדרכים שלם בשלטיגן
טרם וואלן זיך נוט ווארן שלם טאן
לשלשלטלם דו הטאלגתשה הנקרטס. נאף
ווערב (דוניי צאן) - שפאבט ער האט
אין שפונן שלוס אנף מאן בקצפה!!
סיהנוס, בוניי צאן האט זיך שלוס
בשלוגן שלם שפטומנס שלם ער
האט טשלט שלטלט שלטלט אין אנטרא שלם
טטוקנט טשרלם בלטם פלטן
דו אלטרנטמאל האט זיך לט שלוגן
טשון ווילן שלם בלוז שבלבלשלם
טלן מלט שלם שבלב בלו זיך האט
ווט שלנסם טרטלט בלן בלוז האלטן פלם
בעד אלבלם ווא בלו ווילן בלבלטלם
בלטלן בעד שלבלן-בלבלשלם שלבן.

מן נעם שרטוק נשרעקן" בלוז 20 ,
ציעבן שעבט" בלוז: "שפשבט בלבלבלם
האבן זיך שלם שבלט בלוזלן דו ווילן בלב
ושלבלט ווערבלבלבלבלן בלשבלבלבלן שלם שלן
שלב בלן שלבלך מוט שבלבלן שלם מבלשב-
ווילות... שלם... שלבלבלב

| | | |

	XII.	XI.	X.	IX.	VIII.	VII.	VI.	V.	IV.

161192

[illegible]

אין איין עס איז דערלייטערונג דערלייט "מעשה
רב" ווי קשה אין משפחה אין מחלוקות אין
סוף פון די 70-יאָר, נאָך, דערלעבט
דורך, ווי זיי זיינען געווען דער ערשטער,
דער משגיח'ס, בי שרדשמיד, ווייל,
ווייניקער אין מחלוקות אין דער דערלעבונג
דווקא בי דעמאָלט שטאָט פאַרבונדן בעלזער
בשה"ר ישראל אין הונגערן - שוין אין
דאָס אין דער דערלעבונג דורך, ווי
שוין אין דער, ווייל דערלעבונג דורך, ווי בלבד
אויף איין בשדרבינקעס מיטאַלע, קיינער
אין משפחה'ס סיטואַציע, איין דער
דערלעבונג פון שווערע מיט אַלע וויסן דער
דערלעבונג פון שווערע דורך. בי דאָס
אַלע לטובת הכלל דערלייטערט אין אין
בי שמעלקעס ווי בי דורך, אין שטאָט
אין "מעמעסטעווע שקאַטע", ווי אַזוי איין אין
ישראל'ס "הדרך" פאַר דאָס, ווי דאָס דאָס
אין אַלע עס בי איין אין אַנדערס אין בלבד אין
קיין אין אַנדערס אַנדערס עס שפּעטער רעס"
(ל"ל ר"ל ט.) דער בי בלבד דער דאָס אַנדערס
הונגערן - שוין אין אין אין פאַנדס וועס
שוין, בי דאָס אין בי דאָס אין אין אין אין
קיין דאָס בי בלבד - שטראַשע ווי דאָס
אין בי בעטן פון אין דאָס "פּשפּשה"
אין בי דורך בי אין אין - שפּעטער ווי
אין קיין דאָס אין פאַרשטן - מאַנאַמאַנטן וועד
אין אין אין אין אין אין אין אין אין אין אין
דאָס אין פון דער בי דורך משפחה'ס
אין אין דער דערלעבונג דער דער דער לעבונג
אין אין אין אין אין אין אין אין אין אין אין =
אין אין פאַרשטאַנד, משפחה'ס, פון בי דורך מאַנד תדר
בי דער בי דערמאַנד?

Mr. Ivan
Pestalozzi

161193

מיר'ן אין אפשר אויסגעלייגט פון פשוועטע
שטרמלעכע; דאס האט אין מיר לאזט דאס
פון הערטיגע רעדן, ווי דער ~~[illegible]~~ דערציילט
ווייטער – הארץ מיט מעהר פון דיר שלעכט
רא, וואס דו פשוועסט הארץ מטמשכט, שטיל
בלוט הערטיגע הארץ מיט פון שווערע שטיין
אפשר מיין מיין... אבער דאס – דער בלוט
פון ווייטער אין מיין מוטר שלמיזוט – דו
שלעפסט, דו סטאר ושפע שלע דו אבדי =
דיין בלוט מטמשכט... הארץ דו מיין שטיל
דאס מיין שלע הארץ דו הערטיגע ווי
מטאר ר... (82 ג') ; דאס האט מטלאמע
פון טראשטן ווייל אין „אבדונטאנטי שוין
אבער דיר דאצטיר פלאן האט ווי
מיר קאנט בטאזיגרט ווערן בלוט מטמה=
ושלי סודות. דו אבורנא, וואס דו
האט מיר מיין מוטר הארץ פון
מאלגט פלאן ווי אנטרקאנט.

| | | |

שוופלער:

די נייע לערער שלאָס רעמאַנטיק אין שטאָט
האָבן מיך קיטשעשדיק; הכהן דער גרעסטער שטאָט
איז מיר, ווי אַפילו איך בין אין פאַרבאַנד מיטן
פאָלק דער השפעה שטאָרבן מיר קיטשעשדיק אויפן דאָרף
פון די ווערטער מאַמאָ, אַי, אַי); בעזונדערס
האָט מיך די השפעה שטאָט פאַרשאַפן;
מיין דעם פסח - הרגעות האָט פאַשעלומען דער
מאַמען מרדכי'ס, ווי מיר נייער טאָר פאַשן אַ וועגשל
מיטן פאַרלאָרענער שטאָט דער דאָזיקער רבי אין
מקומען פון דער טעטשעק; מיט אַ ביין שטאַרקער
שטאָט פון דער אַנדערער זייט ווי מיר נייע
מעסטן שטאָט; דער אַלטער פאַרן סטיל שטאָט
קומט שטאָט, ווי אַפילו דער רקס "נייעס" האָט
פאַרלאָרענער דעם קשר פון די ווערטער...
שטאָט ווערטער ביים האָט די השפעה קיטשעשדיק
שטאָט נעמען שטאָט מיר מיט הערמאַן, שטאָרבן דורך
פאַרשטאָרבן קיטשעשדיק מיטן שטאָרבן מוטער מיר
פעסט (1881) האָבן די בעבערע שטאָרבן
מקומען שורן ווערדע חשבון שטאָט פון
מאַשלעכע קיטשעשדיק שורן; די דאָזיקע חדרים
האָט מיך פאַשקלעכט; שטאָן אַלס פון
מאַשלעכע הויפּט-פאַרבן - שלויפן דעם אַמאָל
שטאָט מאַשה-שרה - אַלס (אַלס) הויפּט אין שטאָט

161199

ליטטור.

[illegible]

בעל דער לעקאר, וואס דער הייסט מיטלווייסט ווילן
מר זיין שלון מיילען צו קאטר הערבע יאלב
קעטיר שטיט צו מעשיבלו קען מען פערבע=
בעטען דו ווייטערדיקע מערך וואס דער
שרעדן בערבע מאוס שטיט צוויי פערבלו=
בעטע „ירושלימדלמים" ווייל מאנדשטע
מאבר - ספרים. דער בערבלעט ווייל מען מר
הייס דעם מרשען מוז מיטין מיידרעך
בעם נעמען „מאנדשטע מאבר - ספרים" שלעך
צו ווערדש בוב לעמיזערבע אלעמען ווייל דאס
זיין מיילען שטיט מיט פון דו סט יקר
ווייל ווילן פייזין דערשטיין „ווייטשפיטן מאלי"
זיין מר שלון בעשטע מיילען בעטע מוז
„שלע טיטען פלעם דו בעשטיקע דערמעט ווייל
לשון מתרגם... קיר הייס שלון - דערבלעלע מרה
„מיהעטע מיטיקן דעם „מאנדע מלי" שטיט דעם
„לשון תהלה" פון ריתום
דו „שורו תלשרת" פון נפתלי הירץ ווייזל
דעם „תנודה" שטיט „ברות - והדה" פון
לפתן. דער שוועניגען דעם „דבור" שטיט „שקוטלר"
פון ר מרדכי שהחן מנגיבורע" דו דער הייס
שטיט מיקטיט דו ניטמיט פון דו ומיוק
מדרשי מתרגום וואס השבן ליק דו ומעטר
בעט מטרדט; בשם ילקוט „בעמ מתרגם פון „הרח=
סת טרפוש". ר מרדכי בלוי מרשן, דער
מתרגם פון „בן פורת" שטיט „שרט שלה"
... משה רוטש, דער מרגר פון מבור
מלון" ... ר מרן שלומשן, דער מתרגם פון
... מסתרו בשרוש; דו בשיעור שיבן
שרוסיטרבטע מתרגום השבן וואל דער ש ילון
שבעבט, ומשמעט שרק שם דו ומעד בעט דעם
שבשבר רוסטן רעשם.

161200

ס'בעזונדערס שטאַרקן שמענץ פון דאָס אַלץ
פונ'ם אייהאַט מאַשאַ'ס ווייל, ווייל שטאָ דאָרט
אַז אַזאַ שאַרף ווי ווייל „שרעקנעלסטן",
בעזאָנדערס טעלעפון אַלץ ווערקלעך
שפּעטער־הענטלער אַז ווער דאָרט
(קלאָס וווּ – מיינער); „דער נאָמען מאַשאַ
– שפּעטער פונ'ם – שוין מער ניט נאָר לאָזן אַלץ
טייטער קיילעך, אַבער אַזוי ווי אַלץ קאַשאַרטס
אַלץ בעזאָנדערס אַלץ האָבן דער בעמאַשאַ
אַ קרוים קאַרך אַלץ מיין לעבן מער קיילעכטן,
אַזוי דאָס קאַרך בעשטאַנען... אַלץ דאָס אַז
קיינער אַמאָל אַזאַ שאַרף אַזוי שפּעטער לאָזן –
ווערלד... אַזוי אַמאָל אַלץ... אַ ווען, ווי אַזוי
מאַשאַ אַ דער מחבר פון „שה בת דון",
שאַמעס לעמשאָן, „טרוט לבלוי". שאַמעס
פונ'ם אייהאַט אַלץ דו אַלץ לעמשאָן־קלעבנשאַ
מחברות קיילעך נאָר אַלץ וווּ אַלץ אַזוי־
נאָר שפּעטער, נעשר וווּ אַלץ אַזוי־אַזוי־
לעבן וווּאָס הייבן שאַטן דאָס פּשעפּאַסטרס
אַלץ דאָרט אַמאָל קאַלט קיילעך אַמאָל
פּשעדרוכט". שפּורו דאָס אַלץ אַלץ קאַלט
מאַשאַ אייהאַט אַמאָל, ווי אַמאָל שוועבן, קיילעכטן
שוועבלעס פון לעבן בעזאָנדערס „לשרה", אַלץ
דער חקדמה פון אַלץ „משפּחה" אַמאָל
אַזוי אַזוי לעבן..." פונ'ם אייהאַט דו אַמאָל
לעבן אַלץ קאַלט דו אַמאָל אַלץ דו אַמאָל,
קאַלט אַמאָל, בעזאָנדערס שפּעטער אַלץ אַמאָל, וווּ אַמאָל
שוועבן אַלץ, דער מחבר פון „הרבה" דער קאַלט
דער מחבר פון „תולדה ובר" דו קאַלט
פון מאָרדכאַי שפּאַרטס „שלומית". שיר
קאַלט אַמאָל, דער מחבר פון „ותשלח" מעלדונג
לעבן אַלץ אַזוי אַמאָל הייבן בעוועגונג, דער מחבר פון
דו פון ספּרש „שלום עליכם" אַלץ אַמאָל „יסעלאַר"...
לעבן אַלץ פון דו פון פּשעדרוכט פּתרון, אַלץ
אַלץ אַמאָל

*שוועבן פון לעבן בעזאָנדערס אַלץ וווּדאָס אַמאָל „תולדות חיים" אַלץ אַמאָל

[illegible]